

Innledning

”Sociologien er en disiplin, der på nærmest rituel, selvpinende og selvpiskende vis, og med forholdsvis hyppige mellomrum, kritisk setter spørsmålstegn ved sin egen videnskabelighet, faglige integritet og samfundsmæssige relevans.”, skriver Michael Hviid Jacobsen i dette temanummeret – som nettopp er et knippe bidrag til sosiologiens fagkritiske refleksjoner.

Utgangspunktet er Gunnar C. Aakvaags ”Den samtidsdiagnostiske sosiologiens forjettelse”, en artikkel flere av de øvrige bidragsyterne forholder seg til, enten eksplisitt eller implisitt. Sosiologiens opprinnelige ambisjon ”var å utvikle en empirisk testet og teoretisk formidlet *helhetlig samtidsdiagnose* med kritiske ambisjoner. Dette er den klassiske sosiologiens forjettelse, og jeg er redd den er i ferd med å gå tapt for oss”, frykter Aakvaag. Kritikken rettes særlig mot den norske sosiologien, som han mener er i ferd med å fragmenteres i en rekke spesialiserte bindestreks-sosiologer. Dette eksemplifiseres med en analyse av *Det norske samfunn* fra 2003. For Aakvaag er ikke dette en bok om *det* norske samfunn, men 18 ulike samfunn, ”alt etter som vi bruker helse, sosial ulikhet, velferdsstat, medier etc. som inngangsport til å beskrive samfunnsutviklingen”. Bidragene på ulike områder kommuniserer i liten grad med hverandre, og bringes ikke sammen i et mer overgripende forsøk på å gi en enhetlig diagnose av samtidens norske samfunn. Aakvaag forsøker å vise hvordan dette *kunne* vært gjort ved å diskutere om det norske samfunn er desentrert (Luhmann), individualisert (Beck), anomisk (Merton) eller demokratisk (Habermas). Artikkelen munner ut i en oppfordring om at de spesialiserte bindestreks-sosiologiene i sterkere grad ”kobles opp mot mer generell modernitetsteori og sosialfilosofiske (grunnlagsteoretiske) debatter”. Bare slik kan den klassiske sosiologiens forjettelse holdes i live – ifølge Aakvaag.

Redaktørene av *Det norske samfunn*, Ivar Frønes og Lise Kjølørød, tar til motmæle i sitt bidrag ”Den empiriske nærværsmetafysikkens forjettelse. Et svar.”. For dem er ikke bidragene i *Det norske samfunn* en rekke fragmenterte bindestreksanalyser uten sammenheng med hverandre, isteden gir boken

ulike innfallsvinkler til ”ett, komplekst samfunn”. Redaktørene er ikke uenige med Aakvaag i at en teoretisk forankret samtidsdiagnose er en ønskelig ambisjon i sosiologien, men de er skeptiske til Aakvaags tro på generell modernitetsteori og sosialfilosofi. Faren er at en slik tilnærming blir for abstrakt, en virkelighetsfjern *Grand Theory*. For Frønes og Kjølørød er idealet en sosiologi som bygges opp ”nedenfra” empirisk, ikke ”ovenfra” med utgangspunkt i en fasttømret generell teori.

I ”Sosiologi og diagnose” tar Cathrine Holst tak i andre aspekter ved Aakvaags artikkel. Hun er usikker på hva Aakvaag mener med at sosiologien bør gi en diagnose av samtiden, og drøfter hva en slik ambisjon eventuelt kan innebære. Hvis det er en enhetlig teori om hele samfunnet Aakvaag ønsker seg, vil ikke resultatet nødvendigvis bli slik han håper på, påpeker Holst. Istedenfor en modernitetsteoretisk og sosialfilosofisk revitalisering av den sosiologiske offentligheten, er faren at vi heller får jåleri og diletantisme. For å unngå dette er hun enig med Aakvaag i at det er nødvendig med grundig skoloring i teoriene som diskuteres: ”Det er vanskelig å tenke seg noe mindre revitaliserende enn diskusjoner om teorier få har lest og enda færre egentlig forstår”.

I ”Sociologiens død? Dødens sociologi! – manifest for stimulering og fornyelse av den sociologiske fantasi i fragmentationens tidsalder”, forsvarer Michael Hviid Jacobsen en posisjon som står i motsetning til Aakvaags – dog uten å forholde seg eksplisitt til Aakvaags artikkel. Aakvaag er bekymret for fragmenteringen av sosiologien; Jacobsen, derimot, slutter seg til dem som riktignok erkjenner at sosiologien faktisk er fragmentert, men som likevel ikke oppfatter dette som et ”voldsomt eller uoverstigelig videnskabeligt problem”. Tvert imot, hevder han, er det bindestrekssosiologier som ”får det bedste frem i sociologien”. Jacobsen forsøker å eksemplifisere dette med en oversikt over fremveksten av en spesifikk bindestrekssosiologi – ”dødens sosiologi”. Denne bindestrekssosiologien har ikke bare praktisk relevans, hevder han, den har også beriket generell sosiologisk teori. Jacobsen fremholder det fruktbare samspillet mellom bindestrekssosiologier og generell teori, og gjør seg til talsmann for en praktisk orientert, anvendt sosiologi – i motsetning til en skrivebordssosiologi som er mer interessert i sosiologien enn i samfunnet.

Dette temanummeret kretser rundt de kronisk uavklarte spørsmålene om hva sosiologi er, hva det bør være. I den avsluttende artikkelen, ”Sociologi og poesi – om affiniteten mellom samfundsvidenskap og skønlitteratur”, gir

Michael Hviid Jacobsen og Rasmus Antoft en oversikt over sentrale perspektiver på forholdet mellom sosiologi og skjønnlitteratur. Historisk har forholdet vært nært, men i dagens mainstream-sosiologi er det liten interesse for å dyrke frem en gjensidig påvirkning mellom litteratur og samfunnsvitenskap, hevder Jacobsen og Antoft. Litteraturen oppfattes ikke lenger som beslektet med sosiologien, og sosiologer blir i liten grad inspirert av litteratur. I mot dette forsøker Jacobsen og Antoft å vise hvordan "den poetiske fantasi" kan være et supplement til "den sosiologiske fantasi", og de tar til orde for at grensedragningen mellom sosiologi og skjønnlitteratur må mykes opp, slik at sosiologien kan verdsette den viten som litteraturen gir.

God lesning, god jul og godt nytt år!